

Gemeentelijke aanslagregelingen *)

Voor de afvoer, al of niet in samenhang met de behandeling van huishoudelijk en industrieel afvalwater, worden door de gemeenten aanzienlijke kosten gemaakt. Zo bedragen de investeringskosten voor een gescheiden rioolstelsel in Buitenveldert (25.000 inwoners, 200 ha bruto oppervlak) te Amsterdam globaal:

voor de vuilwaterriolen f 175,— per inwoner;
 voor de regenwaterriolen f 175,— per inwoner;
 voor een rioolgemaal met persleiding f 40,— per inwoner;
 Totaal rond f 400,— per inwoner.

De investeringskosten in de rioolwaterzuiveringsinrichting waren f 100,— per inwoner.

Uit dit overzicht blijkt bovendien dat de investeringskosten van het rioolstelsel aanmerkelijk hoger zijn dan voor de rioolwaterzuiveringsinrichting.

Rekening houdende met exploitatiekosten, rente en afschrijving kost 1 m³ afgevoerd en behandeld afvalwater, afhankelijk van het toegepaste rioolstelsel, voor een gebied waar 50.000 mensen wonen f 1,— à f 1,25, d.w.z. ruimschoots meer dan men voor 1 m³ geleverd drinkwater moet betalen.

Van de jaarlijkse kosten voor inzameling, transport en behandeling van afvalwater komt ¾ ten laste van de riolering en ¼ ten laste van de zuivering. Veruit het grootste deel van deze kosten is gerelateerd aan de hoeveelheid afvalwater namelijk 80-90 %; de rest wordt veroorzaakt door de hoedanigheid of de vervuiling van het rioolwater.

Ter vermindering van misverstanden en het trekken van onjuiste conclusies moet worden opgemerkt dat de gegeven cijfers slechts indicatief zijn.

Afhankelijk van o.m. financiële en beleidsoverwegingen zullen de gemeenten de kosten geheel of gedeeltelijk op de lozers van het afvalwater verhalen, waarbij in het tweede geval een deel van de kosten ten laste kan worden gebracht van de algemene middelen.

De gemeenten beschikken over verscheidene mogelijkheden om de kosten te verhalen door:

1. de incalculatie in de prijs van bouwgrond;
2. de heffing van een baatbelasting;
3. de heffing van een rioolrecht;
4. de heffing van een rioobelasting.

Ad 1. De aanlegkosten van een rioolstelsel dat gelegd wordt in bouwrijp te maken terreinen die eigendom zijn van de gemeente en de bouwkosten van een rioolwaterzuiveringsinrichting, kunnen geheel of gedeeltelijk in de prijs van de grond worden verdisconteerd. Zij mogen dan niet nogmaals in de vorm van een der navolgende belastingen worden verhaald.

Ad 2. De Baatbelasting. Volgens art. 281 van de Gemeentewet mag een gemeente gedurende maximaal 30 jaren een belasting heffen wegens gebouwde en ongebouwde eigendommen en hun aanhorigheden, die gelegen zijn in bepaalde gedeelten van de gemeente, naar grondslagen volgens welke een billijke bijdrage gevorderd wordt in de kosten van door

of met medewerking van de gemeente tot stand gebrachte werken, waardoor die eigendommen zijn gebaat. Door de aanleg van een riolering c.a. kunnen gebouwde en ongebouwde eigendommen in een gunstiger positie zijn gekomen. Dit is de omschrijving die de Hoge Raad geeft van „gebaat zijn”, in zijn arrest van 12 april 1933, W. 12659. De belasting kan alléén betreffen de kosten die de gemeente voor de aanleg van het werk heeft moeten maken, dus niet de jaarlijkse kosten voor onderhoud en exploitatie, terwijl voor werken die geruime tijd geleden tot stand zijn gebracht, geen baatbelasting kan worden geheven.

Ad 3. Het Rioolrecht. Art. 275, 1e lid, van de Gemeentewet staat de gemeenten toe een rioolrecht te heffen van eigenaren of gebruikers van aangesloten percelen. Het voordeel van deze retributieheffing is, dat de gemeente zich een matige winst mag veroorloven. Bij de berekening van het rioolrecht kunnen zowel de aanleg- als de exploitatiekosten in aanmerking worden genomen. Voor de oplegging ervan is het echter noodzakelijk dat de betrokken percelen daadwerkelijk op de riolering zijn aangesloten, hetgeen dan ook dikwijls in de bouwverordening verplicht wordt gesteld.

Ad 4. De Rioobelasting. Volgens art. 280 van de Gemeentewet kan een rioobelasting worden geheven als partiële straatbelasting, c.q. door verhoging van het heffingspercentage van de straatbelasting. De door de straatbelasting te treffen objecten zijn gebouwde eigendommen en daarbij behorende erven, die aan openbare land- of waterwegen in de gemeenten belenden of in de onmiddellijke nabijheid daarvan zijn gelegen, en ongebouwde eigendommen die aan deze wegen belenden of daarop uitgang hebben. Uitgangspunt van deze belasting is dat zij een billijke bijdrage vormt in de ten laste van de gemeente blijvende kosten wegens afvoer van water en vuil, waartoe alle exploitatiekosten, inclusief rente en afschrijving van de aanlegkosten, in aanmerking mogen worden gebracht.

In de onderscheiden gemeentelijke belastingverordeningen wordt gesproken van rioolgeld, rioolrecht, rioobelasting, rioolafvoerrecht, rioolaanlegbelasting, enz., waarmee in het algemeen de rioobelasting en het rioolrecht worden bedoeld. Hoewel uit elk van deze beide heffingen de totale jaarlijkse lasten zouden kunnen worden bestreden, worden in een aantal gemeenten beide belastingvormen naast elkaar toegepast. Meestal wordt dan de rioobelasting geheven voor het recht aangesloten te zijn op het gemeentelijke rioolstelsel, terwijl het rioolrecht wordt geheven voor het recht om via dat rioolstelsel faecaliën en afvalwater te lozen.

Aangezien vooral de wijze van heffing van een belasting op het geloosde afvalwater interessant is en deze voornamelijk een rol speelt bij het bepalen van de bijdragen van industrieën en grotere bedrijven, zal voornamelijk hieraan aandacht worden besteed. De aanslagregelingen voor kleine bedrijven, instellingen, winkels, woningen, e.d. komen vervolgens in het kort ter sprake.

Uitgaande van de wijze waarop de rioobelasting wordt bepaald, kan men de volgende hoofdgroepen onderscheiden, die in tabel I zijn samengevat:

- I. geen belasting wordt geheven op het lozen van afvalwater;

*) Voordracht gehouden op de najaarsvergadering van de NVA op 20 november 1969 te Rotterdam.

- II. belasting wordt geheven uitsluitend op basis van de hoeveelheid afvalwater die wordt afgevoerd;
- III. belasting wordt geheven op basis van de hoeveelheid en de vervuilingsgraad van het afvalwater dat wordt geloosd.

TABEL I

Groep		Kleine bedrijven en industrieën	Grote bedrijven en industrieën
I geen belasting		$B = 0$	$B = 0$
II hoeveelheid	a	$B = \text{vast bedrag per bedrijfstak}$	$B = Qf$
	b	$B = Qf$	$B = qf_h$
III hoeveelheid en hoedanigheid	a	$B = \text{vast bedrag per bedrijfstak}$	$B = \alpha Qf$
	b ₁	$B = Qf$	$B = \beta Qf$
	b ₂	$B = Qf$	$B = Qf + I f_I$
	b ₃	$B = Qf$	$B = qf_h + I f_I$
	b ₃ ¹	$B = Qf$	grote lozers $B = qf_h$ grote vervuilers $B = qf_h + I f_I$

- B = het jaarlijks te betalen bedrag
 Q = de jaarlijkse afvoer van rioolwater in m³
 f = een per m³ geloosd afvalwater te betalen bedrag betrokken op een jaarlijkse afvoer Q
 q = de maximum uurafvoer van rioolwater in m³
 f_h = een per m³ geloosd afvalwater te betalen bedrag betrokken op een maximum uurafvoer
 α = een coëfficiënt per bedrijfstak vast te stellen
 β = een coëfficiëntfactor afhankelijk van BOD₅²⁰ getal van het afvalwater
 I = het aantal inwoner-equivalent van het afvalwater
 f_I = het per inwoner-equivalent te betalen bedrag

I. Geen belasting

In een aantal gemeenten, waaronder Amsterdam en Rotterdam, wordt geen speciale belasting geheven op naar de riolering afgevoerde hoeveelheden afvalwater. In het algemeen kan worden gesteld dat dan de industrie een verhoudingsgewijze te lage — indirecte — bijdrage zal leveren in de kosten, de inwoners daarentegen een relatief te hoge bijdrage, eveneens op indirecte wijze.

Er is overigens, nu steeds meer gemeenten moeite hebben met het sluitend maken van de begroting of beperking van het begrotingstekort, aanleiding te verwachten dat de onderhavige gemeenten in de toekomst wel tot enigerlei wijze van heffing van rioolbelasting of rioolrecht zullen overgaan, ondanks het feit dat de daaraan verbonden kosten, zoals administratiekosten en de kosten van meten en bemonsteren niet te verwaarlozen zijn.

II. Belasting uitsluitend naar de hoeveelheid afvalwater

Ten aanzien van de gemeenten die uitsluitend de hoeveelheden op het rioolstelsel geloosd afvalwater belasten, kan men twee methoden onderscheiden.

- a. De jaarlijks afgevoerde hoeveelheid afvalwater wordt belast.

Het jaarlijks te betalen bedrag is: $B = Qf$

waarin:

Q = de jaarlijkse afvoer van rioolwater in m³;

f = een per m³ geloosd afvalwater te betalen bedrag, betrokken op een jaarlijkse afvoer Q *).

- b. De maximale uurafvoer van afvalwater wordt belast.

Het jaarlijks te betalen bedrag is: $B = q f_h$

waarin:

q = de maximum uurafvoer van rioolwater in m³ (nadere definitie volgt);

f_h = een per m³ geloosd afvalwater te betalen bedrag betrokken op een maximum uurafvoer q *).

Ad a. Dit is de eenvoudigste methode die om haar weinig kostbare toepassing door een groot aantal gemeenten wordt gehanteerd, waaronder 's-Gravenhage, waar overigens rond 80 % van de werkelijke kosten wordt verhaald. Voor het bepalen van de jaarafvoer wordt in het algemeen uitgegaan van de hoeveelheid water die door het waterleidingbedrijf is geleverd. De hoeveelheid geloosd afvalwater wordt dan gelijkgesteld aan het verbruikte leidingwater vermenigvuldigd met een bepaalde factor die meestal een waarde heeft van 0,9 à 1. Soms zal men ook de hoeveelheid gebruikt bronwater of oppervlaktewater moeten vaststellen.

In gemeenten met weinig of geen industrie zal deze wijze van belastingheffing geen onredelijke verdeling van de lasten van afvoer en zuivering van het afvalwater met zich brengen. Veel afvalstoffen lozende bedrijven en industrieën zullen echter relatief te weinig bijdragen. In dit verband moet worden opgemerkt dat het per m³ te betalen bedrag kan afnemen naarmate de jaarlijks geloosde hoeveelheid afvalwater toeneemt.

Bij deze en andere methoden bestaat de mogelijkheid dat ook wordt belast de hoeveelheid regenwater die deel uitmaakt van de geloosde hoeveelheid rioolwater.

Ad b. Een meer verfijnde maar dientengevolge ook kostbaarder methode is die waarbij de maximum uurafvoer wordt belast. Aangezien de maximum uurafvoer een criterium is in hydraulische zin bij de dimensionering van rioolstelsels en rioolwaterzuiveringsinrichtingen kan een redelijke verdeling van de lasten worden verkregen indien de vervuilingsgraad van al het geloosde afvalwater van dezelfde orde is.

Omdat de kosten verbonden aan het bepalen van de maximum uurafvoer te hoog zijn om alle bedrijven en industrieën op die wijze te belasten, wordt deze methode alleen toegepast in combinatie met de methode onder a. genoemd en wel zo, dat bedrijven met een jaarafvoer kleiner dan een vastgestelde hoeveelheid, variërend bijv. van 500 tot 10.000 m³/jaar, alleen naar jaarafvoer worden belast, terwijl alle bedrijven met een hogere jaarafvoer belast worden naar de maximum uurafvoer.

Een hoge belasting naar maximum uurafvoer kan aanleiding geven tot het uitvoeren van interne saneringsmaatregelen in de betrokken bedrijven, waaruit kan voortvloeien onder meer beperking van de hoeveelheid te behandelen afvalwater of voorkoming van piekafvoeren.

De maximum uurafvoer kan worden bepaald door het gemiddelde vast te stellen uit bijv. 6 afvoermetingen per jaar, ieder gedurende een etmaal. Per meting wordt het gemiddelde bepaald van de debieten, zoals die elk half uur worden gemeten en voorzover deze niet minder zijn dan 60 % van de maximale in dat etmaal waargenomen topafvoer (afb. 1).

III. Belasting naar hoeveelheid afvalwater en vervuilingsgraad

Door de gemeenten die de vervuilingsgraad van het geloosde afvalwater mede bepalend laten zijn voor de hoogte van de op te leggen heffing, worden twee methoden gehanteerd:

- a. de vervuilingsgraad van het afvalwater wordt voor elke bedrijfs- of industrietak d.m.v. een tabel bepaald.

*) De bedragen voorgesteld door f en f_h (symbolen die ook in de volgende formules zijn gebruikt) variëren in hoge mate van geval tot geval en van gemeente tot gemeente, afhankelijk van de gekozen uitgangspunten bij de vaststelling van de grootte van de heffingen e.d.

TABEL II

Factor α

kopergietereien en pletterijen	0,061
gasfabrieken	0,067
papierfabrieken	0,092
ijsfabrieken (geen consumptieijs)	0,1
verfstoffenfabrieken	0,114
nettenfabrieken	0,153
ijzergietereien	0,181
steenhouwerijen	0,184
ijsfabrieken (consumptie-ijis)	0,209
zuivelfabrieken	0,209
verchroominrichtingen	0,24
pharmaceutische fabrieken	0,264
weverijen	0,287
textielveredelingsbedrijven	0,368
vetmelterijen	0,368
cocosfabrieken	0,393
badhuizen/zwembaden	0,395
chem. wasserijen annex ververijen	0,408
inkt- en stencilfabrieken	0,469
ziekenhuizen	0,49
wasserijen	0,573
limonadefabrieken	0,65
slachthuizen	0,817
poetsdoekenfabrieken en -wasserijen	0,864
lijmfabrieken	0,981

b. de vervuilingsgraad wordt d.m.v. regelmatige monstername vastgesteld.

Ad a. De gehanteerde methode bestaat uit het bepalen van de jaarafvoer en het vermenigvuldigen van die jaarafvoer met een coëfficiënt α , die de gemiddelde vervuiling van het afvalwater tot uitdrukking beoogt te brengen.

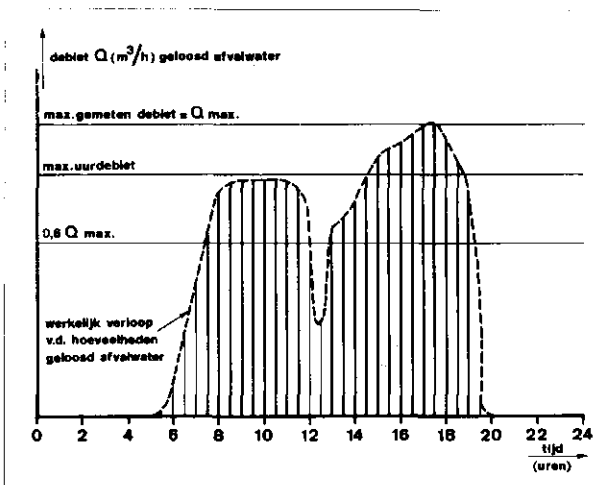
Het jaarlijks te betalen bedrag is: $B = \alpha Q_f$.

Voor gevallen waarbij het afvalwater stoffen bevat die extra kosten kunnen veroorzaken bij de exploitatie van het rioolstelsel of de rioolwaterzuiveringsinrichting, kan de waarde van de factor α met een bepaald percentage worden verhoogd.

Tabel II geeft waarden voor de coëfficiënt α zoals die door de gemeente Apeldoorn worden gehanteerd. In deze gemeente worden bedrijven e.d. die niet in de tabel vermeld staan aangeslagen voor een vast bedrag per jaar.

De toepassing van bovenvermelde methode heeft als voordeel dat slechts betrekkelijk geringe kosten verbonden zijn aan de bepaling van de jaarlijkse heffingen, vooral als voor

Afb. 1 - Bepaling van het max. uurdebiet voor een willekeurige industrie. Elke verticale lijn stelt een meting voor. Het max. uurdebiet is het gemiddelde van de debieten voorgesteld door vetgedrukte lijnen.

de grootte van de jaarafvoer kan worden uitgegaan van de door het waterleidingbedrijf geleverde hoeveelheden leidingwater.

Ad b. Wordt de vervuiling van het afvalwater gemeten, dan zijn er verschillende methoden om deze vervuiling in de hoogte van de op te leggen heffing tot uiting te doen komen.

b. 1. De meest eenvoudige methode is die welke o.m. door Beverwijk wordt toegepast. Hier wordt de jaarlijkse afvoer en enkele keren per jaar de BOD van het geloosde water bepaald.

De jaarlijkse heffing is dan: $B = \beta Q_f$

waarin:

β = een factor toenemend met een hoger BOD-getal.

Om financiële redenen wordt de bemonstering van het afvalwater uitsluitend verricht bij de grote vervuilers.

b. 2. Een vrijwel even eenvoudige methode is die welke door o.a. de gemeente Assen wordt gehanteerd.

Het te betalen bedrag is: $B = Q_f + I f_1$

waarin:

I = het aantal inwoner-equivalenten van het afvalwater;

f_1 = het per inwoner-equivalent te betalen bedrag.

Het aantal inwoner-equivalenten van het afvalwater wordt door monsterneming (tenminste 6 x per jaar) bepaald m.b.v. de formule:

$$I = \frac{b \times q_{24}}{35}$$

waarin:

I = het aantal inwoner-equivalenten;

b = de BOD₅²⁰ in mg/l van het afvalwater na 1 uur bezinking;

q_{24} = de per etmaal geloosde hoeveelheid afvalwater in m³.

Hierbij wordt derhalve uitgegaan van de traditionele standaardvervuiling per inwoner van 35 g BOD₅²⁰ van het bezonken afvalwater.

Gezien de kosten, verbonden aan de bemonstering, wordt deze methode alleen toegepast op de grotere vervuilers wanneer vrij hoge belastingbedragen verhaald moeten worden, de andere worden aangeslagen uitsluitend naar jaarafvoer.

b. 3. Bij de meest frequent toegepaste methode uit groep III wordt geen rekening gehouden met jaarafvoeren, maar met maximum uurafvoeren als omschreven in II b. Het jaarlijks te betalen bedrag is: $B = q f_h + I f_1$.

Omdat bij deze methode zowel met de maximum uurafvoer als met de vervuiling rekening wordt gehouden, kan in principe een billijke verdeling van de lasten worden verkregen. Gezien de kosten die verbonden zijn aan de bij deze methode benodigde bemonstering, worden ook hier alleen de grotere vervuilers op deze wijze belast en als een hoge belasting opgelegd moet worden.

De overige bedrijven worden in het algemeen alleen naar jaarafvoer belast. De scheiding tussen de grotere vervuilers en overige bedrijven wordt vastgesteld door een maatgevende jaarafvoer te bepalen.

Alle verbruikers met hogere jaarafvoer worden dan naar maximum uurdebiet en vervuiling aangeslagen, de overigen naar jaarafvoer. De gemeente Amersfoort heeft deze methode nog iets meer verfijnd. De grote vervuilers worden aangeslagen volgens de formule: $B = q f_h + I f_1$.

Bedrijven die grote hoeveelheden weinig vervuuld afvalwater lozen worden aangeslagen volgens de formule $B = q f_h$.

terwijl de kleinere bedrijven alleen naar jaarafvoer worden belast, dus volgens de formule $B = Qf$.

Aanslagregelingen voor woningen, winkels, kantoren etc.

Woonhuizen, winkels, kantoren, scholen, ziekenhuizen, kazernes, hotels, café's, pensions, vakantiebedrijven enz. worden door vele gemeenten belast met een vast bedrag per jaar. De bepaling daarvan geschiedt op uiteenlopende wijzen, zoals door:

- a. de heffing van een vast bedrag per perceel van een bepaalde categorie;
- b. als grondslag te nemen een percentage van de belastbare opbrengst van het perceel;
- c. een bedrag vast te stellen afhankelijk van het classificatieoppervlak, waaronder wordt verstaan het totale buitenwerks gemeten vloeroppervlak.

Ziekenhuizen, kazernes, tehuizen e.d. worden vaak aangeslagen voor een bedrag dat bepaald wordt uit een aantal inwoner-equivalenten.

Als voorbeelden kunnen genoemd worden:

1 huisaansluiting = 3,4 à 4 inwoner-equivalenten;

1 militair = 1,5 inwoner-equivalent;

1 ziekenhuisbed = 2 inwoner-equivalenten.

Uitgaande van het aantal geleverde militairen of het aantal ziekenhuisbedden of personeelsleden kan men ook een fictief aantal huisaansluitingen per instelling berekenen. Dat aantal maal het per huisaansluiting verschuldigde bedrag levert het jaarlijks te betalen bedrag aan rioolrecht.

Samenvatting

Voor het bepalen van het bedrag dat door de lozers van afvalwater jaarlijks is verschuldigd, worden vele methoden toegepast. Welke methode gebruikt wordt, hangt onder meer af van financiële aspecten (bemonstering en bemetering zijn duur), de opbouw van een bepaalde gemeente (veel of weinig industrie) en de mate waarin men industrialisatie van de gemeente wil tegengaan dan wel bevorderen. Opvallend is dat de grootste gemeenten van de Randstad Holland of geen heffing opleggen ofwel een zeer eenvoudige methode hanteren.